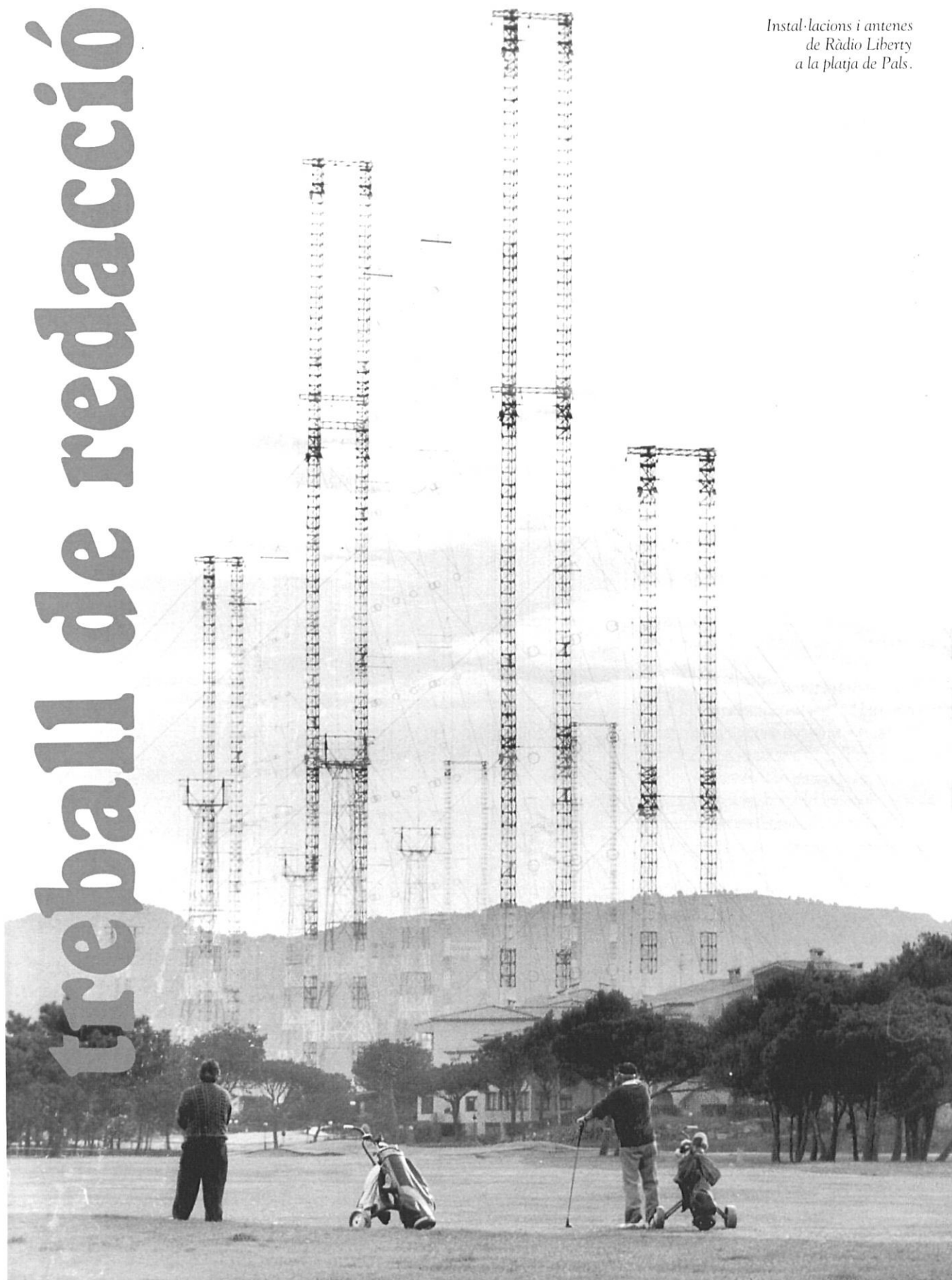

treball de redacció

*Instal·lacions i antenes
de Ràdio Liberty
a la platja de Pals.*

mb el tancament de Ràdio Liberty, el govern dels Estats Units ha posat fi a més de 36 anys d'emissions des de la platja de Pals destinades íntegrament a l'antiga Unió Soviètica. L'emissora va ser fundada l'any 1957 per l'American Committee for Liberation from Bolchevism (AMCOMLIB), que estava íntegrat per dissidents de l'exURSS, però el centre reemissor de Pals no va entrar en funcionament fins dos anys més tard, el març de 1959. El seu objectiu era enviar informació a totes les zones de la Unió Soviètica, en les diferents llengües que s'hi parlen, per combatre el comunisme creixent de l'Europa oriental, sota l'òrbita d'aquesta potència. I, per tant, radiava les notícies de tot el que esdevenia en el món, fins i tot en la pròpia exURSS. La base de la programació eren les notícies i els comentaris de premsa, sempre des de l'òptica nord-americana i d'Occident. Els nord-americans tenien escoltes de les emissores russes, i tot el que no informaven les emissions o els diaris oficials soviètics es feia públic des de la base de Pals, tingués o no importància. Eren les etapes més dures del règim comunista, i Ràdio Liberty emetia informes fets per dissidents sobre els presos polítics. També hi havia, per exemple, emissions sobre novel·les que allà estaven prohibides, com ara *L'arxipèlag Gulag*, d'Alexandre Solzenitzin –aquesta concretament es va fer per capítols–, i es radiaven misses. Aquestes emissions eren molt escoltades dintre de la Unió Soviètica de manera clandestina.

Ràdio Liberty, 38 anys d'història

El reemissor de Pals

El centre reemissor de Pals, que va viure de ple els anys de la guerra freda, es va convertir en una de les seves armes. Acabada la Segona Guerra Mundial, durant el període de 1945 a 1950, els aliats van imposar l'aïllament del règim dictatorial espanyol, i després que esclatés la guerra freda, primer amb el bloqueig soviètic dels accessos per terra a Berlín, el 1948, i, més tard, amb la guerra de Corea, el 1950, les potències occidentals i sobretot els Estats Units comencen un procés d'acostament al règim del general Franco a causa del seu caràcter marcadament anticomunista. La signatura del primer tractat d'amistat entre tots dos estats, que per Washington es va tractar d'un acord presidencial pel fet que no va requerir l'aprovament del Congrés, va permetre als Estats Units establir al territori de l'Estat espanyol tot un conjunt de bases militars, instal·lacions de suport, centres de control aeri, de control naval i d'altres que pertanyien a l'administració nord-americana, tot i que no en depenien directament, com era el cas de Ràdio Liberty. Com a centre reemissor, era propietat del Govern espanyol, encara que la gestió anava a càrrec d'un orga-

Text:

Xavier Colomer-Ribot

Fotos:

Xavi Sureda

nisme independent del govern dels Estats Units, la Board for International Broadcasting (BIB), finançat al començament amb capital privat, però que, a partir dels anys setanta, va passar a ser gestionat, exclusivament, amb fons públics.

Ràdio Free Europe

Paral·lelament a Ràdio Liberty, va néixer una altra emissora, Ràdio Free Europe, que depenia del mateix organisme, amb la funció de radiar als països satèl·lits de l'exURSS. I, últimament, ja emetia des de Pals. Fins i tot, poc abans que caigués el mur de Berlín s'estava instal·lant un altre centre reemissor a Israel, que no es va arribar a acabar, i que havia de servir a Ràdio Free Europe i a Ràdio Liberty per emetre conjuntament. Durant anys, la barrera basada en el silenci i l'hermetisme que havien imposat les autoritats nord-americanes i espanyoles al voltant de les activitats que es portaven a terme al centre reemissor de Pals va ser impossible de travessar, i durant la dictadura els mitjans de comunicació no podien donar-ne cap tipus de referència. Aquesta imposició va haver de canviar a partir de l'arribada de la democràcia a l'Estat espanyol i, sobretot, des del moment que la Unió Soviètica va començar un procés d'obertura amb la *perestroika* i la *glasnost* –la política de transparència informativa.

L'emissora més potent

El primer emissor de Ràdio Liberty va ser un Telefunken de 100 quilowats i les antenes en aquells moments eren ròmbiques. Més tard, van arribar les actuals antenes gegantines, d'ona curta i molt direccionals, amb què es guanya una capacitat molt alta del radi d'emissió, i en l'actualitat dintre de la mateixa ràdio hi havia fins a sis emissores més. El sistema que emetia el senyal del centre de Pals era el de més alta potència que hi havia al món, i durant molts anys va ser l'emissora en ona curta més potent que existia. L'emissor funciona a partir d'una concentració de les ones a través de la pròpia antena que les emet cap endavant, semblant al sistema dels fars d'un cotxe, i això s'aconsegueix gràcies a aquestes antenes, que s'anomenen de cortina. Fa uns 10 anys es va canviar l'emissora Telefunken per una més moderna marca Marconi de 250 quilowats. A més, l'Agència Central d'Intel·ligència (CIA) va escollir la platja de Pals per la situació

geogràfica de l'antiga Unió Soviètica. De tal manera que les antenes que estan a la vora del mar fan que al nord d'Itàlia ja no s'escolti, i les ones arriben fins a 300 o 400 quilòmetres d'altura. Allà es despleguen i cauen de ple a Moscou, i la seva potència fa que es pugui escoltar a tota la part asiàtica. Ràdio Liberty, fins i tot, tenia oficines i centres emissors d'FM dintre de Moscou, amb els permisos corresponents de la Unió Soviètica. Al final del mandat de Mihail Gorbaxov, que va coincidir amb el final de l'URSS com a estat, quan es va produir l'intent de cop d'estat i el van retenir allunyat de Moscou, el president soviètic va manifestar des de la mateixa escala de l'avió que el va retornar a Moscou que havia estat informat en tot moment del seu propi segrest i de tot el que estava passant a la Unió Soviètica per Ràdio Liberty.

La redacció, a Munic

Al començament, com que al centre reemissor mai no hi ha hagut locutoris, les emissions dels programes arribaven a través de línia telefònica de Munic, on estava centralitzada la redacció de l'emissora, formada per un miler de persones, i s'elaborava la programació. Durant el matí es rebien, s'enregistraven en cintes magnetofòniques que es preparaven per a la seva reemissió i després durant tot el dia es repetien. L'endemà es rebien les noves notícies i es tornava a fer el mateix procés. Més tard, la programació es va ampliar i es va passar a emetre durant les 24 hores. Les pròpies línies telefòniques, un cop manipulades pels serveis del centre, es connectaven directament als transmissors i es reemetia el senyal, la qual cosa va fer que les notícies fossin immediates.

200 treballadors de plantilla

Quan es va obrir Ràdio Liberty, hi treballaven més de 200 persones, entre tècnics, que eren la base de la plantilla; una sèrie de serveis auxiliars: mecànics, electricistes, fusters, ferrers, mecànics de cotxes, cambres, cuiners, guardes i xoferes, i, naturalment, la burocràcia permanent. No hi va haver mai personal americà i tots els treballadors procedien de l'Estat espanyol. Fa 36 anys no hi havia gaires tècnics a l'Estat i per això es va haver d'anar a buscar-los on n'hi havia, com ara Madrid o Sevilla. Amb el temps en van sorgir a la zona i es va incorporar gent de Palafrugell i Girona. Pel que fa a la part directiva, durant els primers 15 anys Ràdio Liberty va ser dirigida per un nord-americà, que vivia a Tamariu; els últims 20 hi ha hagut un cubà, nacionalitzat espanyol i casat amb una catalana, que vivia a Calella de Palafrugell; i l'últim, ha estat un nord-americà que pràcticament només ha vingut a tancar-la. «La majoria del personal tècnic, al començament, com que tots eren de fora, vivia a Palamós. Després, van anar a viure a Palafrugell i a Girona, i alguns s'hi han quedat», segons ha explicat un treballador del centre reemissor, que hi ha afegit: «S'hi parlava només espanyol; últimament, català, i ara, anglès. Al despatx del director sempre hi havia dues banderes, l'americana i l'espanyola, i el retrat de Franco i del president nord-americà. Després es va treure el de Franco i es va posar el de Juan Carlos». Ràdio Liberty disposava de servei de menjador, i com que es radiava les 24 hores del dia

hi havia tres tornos durant tots els dies de l'any. Els tècnics s'encarregaven de les emissions, les avaries, els canvis de freqüència, les reparacions i les modificacions, és a dir, s'ocupaven del manteniment. N'hi havia 60 o 70, eren menys que els de serveis i directius, que eren la majoria de la plantilla.

La caiguda del mur

Fa 10 anys va caure el mur de Berlín i la missió per a la qual havia estat creada Ràdio Liberty va començar a qüestionar-se perquè tot el que passava dintre de la Unió Soviètica, i que abans se silenciava, ara ja es publicava. Començava a haver-hi una certa llibertat i el centre reemissor va deixar de tenir la importància que havia tingut fins aquell moment. La seva funció es podria comparar amb la de la BBC en els temps de Franco, que s'escoltava molt a l'Estat espanyol perquè es volien conèixer les notícies reals del que succeïa a l'Estat i al món. De la mateixa manera que ja al final de la dictadura no feia falta escoltar les notícies d'Espanya a l'estranger, a la BBC, Ràdio París o Ràdio Moscou, perquè ja es donaven des d'aquí, amb Ràdio Liberty va passar una cosa semblant a l'exURSS. I, al final de l'any 1986 es van produir diferents accions de protesta a Pals organitzades per grups pacifistes contra la presència de Ràdio Liberty.

El principi de la fi

A la primera de juliol de 1990, coincidint amb la declaració de l'OTAN de la fi de la guerra freda, el comitè d'empresa ja mantenia un contenciós amb la direcció perquè es paguessin els endarreriments acumulats dels últims dotze anys, i també reclamava una puja salarial i una reducció de la jornada laboral. La dinàmica de Ràdio Free Europe/Ràdio Liberty, Inc. Spain –durant la dictadura havia estat una de les empreses implantades a territori espanyol amb millors condicions laborals, ja que va ser una de les primeres que va establir les 40 hores setmanals i va aplicar els increments salarials d'acord amb l'Índex de Preus al Consum de l'Institut Nacional de Estadística– de concedir millores anuals als treballadors s'havia perdut al començament de la transició, al final dels anys setanta. La plantilla de treballadors s'havia reduït fins a 136 persones i ja es començava a albirar el principi del final de Ràdio Liberty. L'evolució de la situació política dels països de l'Europa de l'Est fa que al començament dels anys noranta el govern dels Estats Units es plantejés la possibilitat de suspendre les emissions de Ràdio Liberty, atès que el Congrés nord-americà havia manifestat la seva intenció de reduir despeses. I aquest procés es va iniciar al 1993. El final de la guerra freda i la crisi del Golf Pèrsic van provocar que els nord-americans comencessin a retirar les seves bases a tot el món. Aquest desmantellament no va afectar, de moment, Ràdio Liberty. Però la crisi econòmica, que també va arribar als Estats Units, obligava l'administració Clinton a fer retalls pressupostaris, i els més recents han acabat per afectar Ràdio Liberty i Ràdio Free Europe. En un document intern de Voice of America (VOA) s'informava que el pla econòmic de Bill Clinton comportava que totes dues emissores desapareguessin en un període de dos anys, tal com s'ha produït. El procés de democratització de l'Europa de l'Est ja havia fet decidir l'administració Bush a re-

duir les activitats de Ràdio Free Europe, però mantenir el centre reemissor de Pals pel fet que les seves emissions es difonen a tota l'antiga Unió Soviètica. Arran de tot això, Ràdio Liberty i Ràdio Free Europe es van unir, ja que eren dues entitats que gairebé tenien el mateix objectiu. Però l'administració nord-americana, ara amb Bill Clinton al capdavant, va decidir tancar-les totes dues, i que les seves funcions les assumís Voice of America (VOA). Es va iniciar una mena de lluita interna entre els centres emissors de Ràdio Free Europe i Ràdio Liberty per presentar a la VOA un centre suficientment adaptat a les noves necessitats. Es van tancar centres emissors a Portugal i a Alemanya, on hi havia el centre neuràlgic de Ràdio Liberty, que estava a Munic, des d'on es feien els programes i on hi havia les escoltes, els arxius, una biblioteca, una acadèmia d'estudis sobre temes de l'URSS, i van acomiadar molt de personal alemany i americà. Fins i tot, els últims mesos de Ràdio Liberty ja els senyals no s'enviaven des de Munic, sinó des de Polònia, i la seu principal, on hi ha els estudis, va passar a ser a Praga. La reducció de la plantilla de Ràdio Liberty es va anar fent progressivament, i al maig del 1995 era de 117 persones. Llavors, es va fer un expedient de regulació i va quedar formada per només 52 treballadors, que al final del mes d'octubre estaven inclosos en un altre expedient de regulació que va ser acceptat per 48 d'ells.

L'últim dia d'emissió

El dia que va deixar d'emetre, la mitjanit del 31 d'octubre de 1995, 15 d'aquests 52 treballadors van abandonar l'empresa, i els 35 treballadors restants, un terç de la plantilla, es va incorporar a Voice of America. La VOA, emissora gestionada per l'organisme governamental United States Information Agency (USIA), que emet des dels Estats Units en 47 idiomes per a 50 països, depèn directament del govern nord-americà a través de la seva ambaixada, cosa que ha convertit els treballadors que s'han integrat en la nova empresa en funcionaris nord-americans. David B. Monk, cap d'informació de l'ambaixada nord-americana, ha volgut aclarir que Ràdio Liberty no s'ha convertit en Voice of America i que no en forma part, ja que es tracta de dues administracions diferents.

Xavier Colomer-Ribot

